
A VERS

2011. II. évfolyam 1. szám (2.), Székelyudvarhely

A második szám szerzői: **Kosztolányi Dezső, Fülöp Kálmán, Láng Eszter, Majla Sándor, Bágyi Bencze Jakab, Sebestyén Irén, Beke Sándor, Fáy Ferenc, Bölöni Péter, Főcze Kornélia, Botár Emőke, Imecs Béla, Deák-Sárosi László, Fülöp D. Dénes, Hadnagy József, Jánosi András, Kiss Székely Zoltán, Laczkó Vass Róbert, Ambrus Lajos, Korondi Kovács András, Székely-Benczédi Endre, Nagy Ágnes, Sente B. Levente, Tolokán Király Katalin, George Peagu, Stanley Kunitz, Nagy László, Böződi György, P. Buzogány Árpád, Pilinszky János, Fábíán Kornélia**

Főszerkesztő: P. Buzogány Árpád; Munkatárs: Bölöni Domokos; Kiadja: Litera-Veres Könyvkiadó, Székelyudvarhely; Felelős kiadó: Veres Péter; ISSN 2068 - 5904
A lap megvásárolható: a Pro-Print Könyvkiadó székhelyén, Csíkszereda (tel.: 0740-058-745); Bagolyvár Könyvesbolt, Székelyudvarhely (tel.: 0266-210-077); Phoenix Könyvesbolt, Kolozsvár (tel.: 0266-594-126);
Kéziratokat az avers.kapcsolat@gmail.com címen fogadjunk.

FÜLÖP KÁLMÁN

ÉDESAPÁM

Arcán
az árnyék
elbóbiskolt

– csak suttogása
riogat:

dorgál vagy
éppen
simogat –

a reves
hamvas
képkeretben

kettétörik
a pillanatot.

TÖREDÉK

sültkrumpliszaggal
ölelkezik a hársteaillat
betölti a téli estét

*

neked adnám felét
a tegnapomnak
a mának
és a holnapomnak is

*

harang
szavának minden színét
megfesteném
barnákkal kékekkel
és a holnapi csendeiket is
sűrű havakkal

*

az utakat befedi mögöttem
a sáros homály

*

ha eltévednél
szentjánosbogarak mutatják
hozzám a keskeny ösvényt

*

az életem nyitott könyv belelapozhatsz
ott a tegnapi nap és az előzők is egytől egyig
az utolsó teleírt oldal minden sorában benne vagy
maradtak még üres lapok
beírod-e oda is magad tőled függ

MAJLA SÁNDOR

A HEGYEK MESSZE

ez nem a *szépítő messzeség*
az űr fagyos és hideg
fenn a hegyek fürkészik egymást
s én ideleln megfagyok

aztán barka bóbíta
megnyitja csapjait az ég
ott leszek földre dermedt arccal
én leszek fenn a csillagok

BÁGYI BENCZE JAKAB

ÓZEK

Állnak a mély havú tájban
Félte az éjt ami eljő
Báva szemükben halál ül
Ordasa vérszeme csillan

Dobban a hold a halánték
Fagy tüze perzsel a vérben
Suhanó bársonyuk ívén
Siklik a csillagok fénye –

EGYSZER

Cs. T. dallamra

Egyszer egy zajos, furcsa este,
Amikor szívembe belestem,
Rám kacsintott az egész
Férfihad.

Valami sejtelmes világba,
Vittek a férfiak a táncba,
És bólintottam – jó,
Nahát legyen!

Forgattak, szédítettek szépen
Azok a hazug, szép beszédek,
Fiúk, gyönyörű volt a tánc.

Azóta csókról csókra játszom,
Azon az első táncú bálon
Rózsává nyílott még
Bimbó szívem.

Köszönöm, volt fiúk, az álmot,
Sok holdvilág-vetette ágyat,
Köszönök, mindent,
Volt fiúk.

Szép volt száz, édes, szédült este,
Mikor a szívetekbe lestem,
Köszönöm, hogy voltatok, fiúk,
Mert mámoros és égi volt a csók.

BEKE SÁNDOR

ÖTLET

Nem biztos,
hogy ugyanabban az időben
én vagyok az első a világon,
aki kigondoltalak, de a lényeg az,
hogy te vagy a fejlődés fogaskerekén
a következő fog. Eszméletlen szigorral
és pontossággal forgatja az időóriás
ezt a kereket, ezért én beléd
kapaszodom. Utánam mások
is jönnek

l

i

b

a

s

o

r

b

a

n

–

Így haladunk.

MELENGETŐ

Az arcod itt már nem beszélnek,
csak én szoktam dadogni még,
mikor a lábamhoz terítik
s mondják, mondják az estikék.
Átlépsz a fák csodálkozásán
mellemre szikkadt földemen.
Kék pára vagy meséim száján
s az őszt veled melengetem.

Téged beszélnek fent a fényben
a lomhán szálló reggelek,
s estéim csillag-hűvösében
szemed rózsái fénylenek.
S átúsznak rajtad régi fáim,
az érted félő félelem,
engedd didergő éjszakáim
öled lombjába rejtenem.
Lapul az ősz. Viszlek a számban,
s még magamtól is féltelek,
s a szeptemberi búcsúzásban
föléd terítem csendemet.

** (Pécel, 1921. jún. 20. – Toronto, 1981. jún. 10.)*

EGYSZERŰ TÖRTÉNET

PROLÓGUS

Egy kávét? – kérdezte.
Inkább nem – feleltem. – Későre jár.

Leírom a szót és nem értem.
Valaki megmagyarázhatná,
de félek, ehhez egy Jézus kaliberű
elme szükségeltetik.

I. fejezet, melyben hősünk létre rózsaszínű báj telepszik.

Zsuzsát egy hete nem láttam már.
Tudom, nem illik ilyet mondani,
de a magány nem olyan rossz dolog.
Kicsire meg nem nézek.
Hülyeségeket beszélek, hát persze.
Mert nem volt gyertyafény,
hozzám vagy hozzád se volt.
De volt egy rózsaszín fürdőszoba.
Szó se róla,
rejtezett ott egy-két élvezet.
Azután a kanapéra is leszédültünk.
Ennyi volt.
Minden ráadás
unalmas önisméltésbe bocsátkozás
lett volna.

II. fejezet, amelyben hősünk levelet ír.

Nem írok levelet számítógéppel.
Pedig a szövegszerkesztő program

szebben ír, mint én.
Néha már hajlok rá,
hogy nálam okosabbnak higgyem.
Lehet, hogy okosabb,
de nem vét hejesírási hibát.
Meg olyan sületlenségeket sem enged meg,
mint a pillanat hevében lerótt levél.
Mert könnyebb kijavítani.
Ezért hát kézzel írok.
Olvasni, szenvedni úgyse én fogok.

Legfeljebb ha eszembe jut.

III. fejezet, amelyben a nem létező távolság árnyékot vet hőszünkre.

Hogy a világ végén lakom,
nem zavarna túlzottan.
Most már nem.
Megszoktam, kevészel beérem.
De nem szégyellem bevallani,
hogy buszra, vonatra ülni,
útnak indulni jó dolog.
Az ablakon túl elsétál a táj.
Szabad vagyok.

És hidd el, a szóke doktornőnek
ehhez semmi köze sincs.

IV. fejezet, melyben hőszün könyvet olvas, először az íróasztalnál, majd az ágyában.

Olvasok, állítom magamról.
A könyv jól mutat kezemben.
Úgy néz ki,
hogy az már szinte entellektüel.
Üres sorok a betűk alatt.

Emberek hullanak, akár a legyek.
Megfigyeltem,
a jó négerek meghalnak a filmekben.
A rosszak is persze.
Ebben a könyvben is.
De ebben a könyvben szép nő is van.
A harmadik ágyból száll ki éppen.
Ringasd a csónakot, bébi.
Így, amerikaiul.
Az irányt a negyedik felé veszi.
Ha megéri, persze.
Mert ebben a könyvben tényleg
mint a legyek
és a percek súlytalanok.

EPILÓGUS

Az élettelen dolgokhoz nem értek.
Az élőkhöz sem.
Túl bonyolult,
zöld, kék, sárga, piros minden.
Én monokróm vagyok.
Nem biztos, hogy fehér és fekete,
néha zöld is.
Meg persze piros, sárga, kék.
Nem a hazafiság szól belőlem,
a véletlen hozta így.

Mert én egyszerre
csak kétszínű vagyok.

ISTEN BÉKÉJE

Milyen kevés a sok,
amikor várlak.
Amikor nem vagy itt.
A szoba sarkában a virág
szárad. Vetéli szirmait.

Kiég a tiszta, fényes ablak,
magába fordul, megvakul.
Tegnap nézte, látta még a tájat.
Ma örök este van.
Pedig csak alkonyul.

Elindulsz. És elindulok.
A fényehunyt mindenség őrizzen,
legyen veled.
Egy angyal vezet s a mélysötétben
megtalálom kertedet.

Isten békéjét, a kert nyugalalmát
ígérted egyszer. Ezt adtad.
Azóta enyém mindenek hiánya.
És szeretem miattad.

HEGEDŰSZÓ

a húrokon életre kelhatsz
messze libbenhetsz csukott
szemmel beléd ivódhat örökre
pedig csak pillanatnyi érzés:
az erdőn egy meztelen
fatörzsön fekszel és be-
léd duruzsol valami:
a nap és a
hangok együtt:
ha egyszer tisztán lehetne
látni amilyen tiszta kék az
erdőn az ég ha fel lehetne
adni az összevissza csa-
pongó gondolatokat
bizton
ság
ban
len
nénk
és a
lé
lek
sza
bad

IMECS BÉLA*

BESZÉLGETÉS A LÁTHATATLANNAL

Nem látlak még,
De lépted ismerős, tudom, jössz,
Örvendek neked, mint
Anyja érkezésének a gyermek,
Kutatja kosarát, mit hozott?
Én szemedben keresem
A nekem hozott ajándékokat.

* (1914. szept. 8., Székelyudvarhely – 1987. szept. 11.)

DEÁK-SÁROSI LÁSZLÓ

JÁTÉK – A PÉNZ

A pénznek nincs szaga, míg célba nem talál.
A célkeresztben bábbal hulló nyereség
Sült húsnak illatára váltható, s viszont.
Ha száll egy másik vurstli büze, s itt facsar,
Az érmével tömött nyerőgép szelleme
Lő, élesre is tölthető a fegyvere,
Megéghet sortüzében túl a csont s a bőr,
A szemfényvesztő füst itt mindent eltakar.

HA LÁTTÁTOK VOLNA...

Láttam halott nagyapámat,
amint benyitott a képzelet-kapun,
úgy jött székelly harisnyásan,
mint régebbi ünnepnapon
s leült a már rég-nincs favágócsutakra,
kiköpött egy száj földet és így szólt:
– Ha láttátok volna, hogy kísért a frontra
disznó-fekete gőzmozdonyok pöfögése,
vásárolt-fogú tisztek vigyora,
vállig télben, soha-nem-lesz tavaszokban reménykedve,
voltam délceg zöld katona,
akit a békeálmok éjjeléből fölriasztott
a tábori pap könyörgése,
ha láttátok volna,
hogyan tántorgott a puskatussal
fejbe vert szél,
földbe gyökereztetett lábak erdejében,
répaként felaprított emberek között,
akiknek arcukra merevedett a halál előtti,
otthoniaknak szánt utolsó mosoly,
ha láttátok volna
fölhasított gyomrú lövészárkokban
a meghúzódozó fereg-embert,
aki a csillagokat is golyóverte
lyukaknak nézte, de mégis haza akart térni,
mert mindenkinek haza kellett volna térnie egyszer,
ha láttátok volna, nem kérdezném,
hogyan október veres szeplőssége,
a leguruló kő köhögése,
a szobrok büszkesége
juttatja-e eszetekbe az Erdélyért küzdő
néhai nagyapákat?

IDŐMALOM

Órlőd időmalmodban
a súlyos, kövér szemű perceket,
arcod, mintha liszt takarná –
alig látom mosolyod,
görnyedten tipegsz felém,
nyom lefelé a végtelen órákba
zsákolt napok terhe,
de szemed, az a két
szép barna nagy szemed: fürge,
ragyog. Leülök Veled szembe,
s amint megszólalsz, még
tágabbra nyílik, hogy
kilátok rajta Zsögödre,
Parajdra, az egész Székelyföldre,
a havasok karéjos kenyérére,
a nehéz sors sütötte
cipónyi örömökre,
s látom az idő molnárait is,
mint őrlík elszálló
pelyvává friss, forrás ízű
nyelved, édes anyám.

DIDERGŐ

homályba burkolóztak a levelek
egy nyári nap is így halálra fáztan
magára tekint: nincs több mit levethet
félek én is lassan halálra fáztam
meg akarom köszönni neked látod
hogy az ajtónál álltál vigyáztál rám
rám adtad a meleg őszi kabátot
mint egy egydolláros bankjegyet: tálcán
így bólintva zenei aláfestés
a tél havazásának ilyen csendje
együtt érkezhetsz meg csak ez a test és
lélek ebbe a fázós novemberbe
minden válasz helyett csak az a kérdés
ilyen fejfájás ellen mit veszel be?

KISS SZÉKELY ZOLTÁN

EGY NAPON MEGNYUGSZIK MAJD...

Az értelmes elmúlás tagadja a vágyat.
Azon a kora estén,
a Somos-tető lábánál, a Trébely alatt, ismerős
fák lombjai közt kerestem távoli időkből
szerelmem asszonyát.

A langymeleg
a juharfák hosszú nyelvű leveleit perdítette egyre,
S én ismeretlen nyelv szavait ízlelem nyelvem hegyén.
Emlékek humuszát forgatom.

Valami régi nóta; nyárádmenti hallgató
hangjai kavarnak tova nőszírom szirmokon.
Kisgyerekek kacaja nyelte el szeppent nevetésed:
nyelvem nyelved alatt dadogott tátott szájunkban.
A révülés tagadja a reményt.

...megnyugszik majd minden vágy.

AMBRUS LAJOS

JÁTÉK...

Játék voltál,
hintázó ágon
tűnődő virág –

Fukar igazság:
a szorgalmas
idő meglop,
a mohó vágy,
mint irigyed,
megaláz.

MENEKÜLÉS AZ ÉDENKERTBŐL

1.

szólhatott volna
többről is a sorsunk
pár vitatott napnál

bűvölni könnyebb
volna mindjárt ha körön
belül maradnál

rigmustól táltos
szólalomokra csók miatt
nem kényszerülnék

mosolyomért az
is visszaszokna hozzám
aki kerül még

2.

szólhatott volna
többről is a sorsunk pár
vitatott napnál

ehelyett most a
tulajdon életemből
kilakoltatnál

vétkeink miatt
erényeinket én meg
hiába bántam

titkon dermedő
kis szíved olvadatlan
maradt irántam

3.

szólhatott volna
többről is a sorsunk pár
vitatott napnál

ima-malommá
morzsolt szavainkért most
belém harapnál

s én úgy szeretlek
hogy szinte röstellem így
ahogy kimondom

öled elől kell
anyaszült meztelenül
megfutamodnom

A MAGÁNY S HÁZA NÉPE

Kormos madár
a magány,
szárnyai
szorítják
szíved,
karmai pedig
agyad szobáját
forgatják fel.
Ha esteledik,
az egész család
megérkezik
s a csőr
fegyverét is
előszedik,
hogy morzsa-álmaid
felcsipegessék.
Míg hánykolódsz
tébolyultan,
ők önfeledten tollászkodnak
ágyad fejénél.

REKLÁMHATÁS

Abban reménykedem
hogy éjszaka kitörlöm
szememből a felgyúlt szemetet
tudatosan vagy tudat alatt
szinte mindegy lesz
a vaksötétben ha létezik még
a vágyaimban hogy csak
ujjaimban érezzelek olyannak
amilyen valóban vagy
mert napközben megvétenéd
velem a csillagokat
ahogy abban a kényelmetlen
tűsarkú cipőben lépegetsz felém
egy óriásképernyőn
idegen arccal
mintha tudnád hogy az
agyam tele van vírusokkal
s az értelmetlen harcban
magamat ölöm
hogy virtuális mivoltodban
távol tartsalak ...

NAPKELTÉBEN

(részlet az Elsőrendű csillag ciklusból)

Szemének szép sugarát hozzák vidám
csalogányhangú napkelték és én látom őt már
valamennyi hajnal homlokán, amint
előtűnik sok pirkadatfény hűvös ívként,
felém röpít egy arcot, búvöl így,
egyenes szemöldök, mint a nyíl, villan elé, míg
babonázva nézem egyre e szép tüneményt,
tekintetéből villámok csapnak le, lángként,
süt, éget, pillantása tűz, parázs.

Ahol kel a nap, az az égtáj az övé, mert
hazája az neki, hasszúr* dallamát,
olajfák, nárdus, mirha, tömjén illatát és
nebakhim*, khalil* zenéjét hozza mind
ide sok hajnalsugár, a kinnor*és nebel* peng
fülembé, hangja zsongító varázs.

Utána nagy szikrázással feltűnik és leng
előttem a csillagjegye, máglyaként,
üde pirkadatszárnyak lángján lobban felém most,
koronás sárkány képében látom őt,
achátjáspis fénylik kígyótestén, hiúzkő,
vörös almandin és mágiája száll
körülotte, ahogy vonul lassú léptekkel így míg
hegyek, halmok is megmoccannak épp,
kitérnek útjából, tengervíz ott apad mind.

Gyönyörű, mint csipkézett sztalaktitív,
ahogy leng az égbolton fenn, csodája szebb, mint
jerikói rózsza* titka, szép, akár
egyiptomi templom napkorongján az arany szárny,
e föld összes teremtett, alkotott
valóságánál szebb, gyönyörűszép látomány így.

Mikor született, humájun*, sasszerű
madár szárnyával árnyékot vetett reá és
előjelként ez ritka jót jelent,
uralkodó lesz az, kire a humá madár néz,
biza, ómen teljesült az életén,
csupa szfinxek méltósága leng körülötte épp most.
Sokáig nézem még a napsugárt,
szemének szép sugarát abban, szemöldökét, mint
egyenes nyíl, villan egyre, furcsa íj.

Simogat könnyű szellő a hajnali légben és én
dalocskát hallok benne, ringató
varázst, a kedvesem feljő, mint a hegyen túl
oromcsúcsok mögött a napsugár
jelenésében a szarvas, fújja énekét friss,
üde nyári lengedezés, vidám vadász.

Te zöldfülű szellő, intem le őt, dalát és
előadást tartok neki lassan én
különös szempár csodájáról, mely furcsa szellő
törekeny kedvesétől százszor és
ezerszer szebb, a látomás, mely megjelent itt,
kelő nappal szállítja áloék
üde illatát, értékesebb, elbűvölőbb, mint
világhírű Alhambra udvarán
tizenkét, márványból faragott fehér oroszlán.

Szómagyarázat:

hasszúr*: lantszerű héber hangszer
nebakhim* , khalil* : fúvós héber hangszerek
kinnor*, nebel*: lantszerű, pengetős héber hangszerek
jerikói rózsa* : török árusok „csodálatosnak” nevezik,
megszáradva ágai összegömbölyödnek, de ahogy vízbe
teszik vagy nedvességet érez, gyönyörűen szétterül, felé-
led, feltámad és nagyon szép
humájun*vagy humá madár : fönix madár

EGYMÁS MELLETT

arcodban finom szoborvonás
napsugárra vetített fényóriás

azt hittem
tudom
mit adhatok neked
mit kérni tőled
sosem merek

s csak ülünk hát egymás mellett
szemünk néha még találkozik a messzi végtelennel
kezemben kezéd –
pólusaimba átszivárog remegésed

OMEGA

Elhalt trombitahangok dübörögnek fülembé,
A bozótmacska vakon mered rám.
Jóságos boszorkányok rohannak fel-alá, fel-alá
S évszázadok óta rohadt szívem munkáját abbahagyta.
Az origo most végpontot jelent mindenképp.
Fehér vérem, fekete arcom a vidám földbe fúrom,
Majd meredt lábammal utoljára
Még egyet rúgok a körülöttem hanyagul,
Farmerbe öltöztetett boldogság felé.

GEORGE PEAGU

A KÖLTŐ ÁRUJA
(Marfa poetului)

Megrendelés nélkül dolgozik a költő...
Termeli az árut, amelyet senki
nem kér tőle; összegyűjti
a parkokban, iskolákban,
palotákban, kunyhókban
talált szavakat,
csillagport szór rájuk
és tetejébe izzadságszagot önt.
Aztán összeköti
szerelem, gyűlölet
élet alakba
és kiteszi a pultra.
Megrendelés nélkül dolgozik a költő.
Aki akar, vesz, aki nem...

P. Buzogány Árpád fordítása

A VESZEKEDÉS
(The Quarrel)

Az a szó, amit mérgemben mondtam,
könnyebb, mint egy petrezselyemmag,
de az út keresztülmegy rajta,
mielőtt a síromhoz vezetne,
az a sírhely, amit meg-vet-tem s ki-fi-zet-tem
egy sóval megszórt dombon Trúróban,
ahol a törpefenyők
az öbölre lenéznek.
Félúton elég halott vagyok,
eltekeregve saját természetemtől
és az élethez ádáz ragaszkodásomtól.
Ha sírhatnék, sírnék most,
de már túl öreg vagyok,
hogy bárki gyereke legyek.
Liebchen,
kivel kéne veszekednem,
ha nem a szeretet sziszegésében,
azzal a kegyetlen, rendetlen lánggal?

Fordította Jánosi András

Előítéletek nélkül

Amikor költészetéről beszélünk, először nem az amerikai költők jutnak eszünkbe. Még amikor amerikai művészetéről beszélünk is, jobbára a kereskedelmi sikerért küszködő alkotókra gondolunk. Nem is tévedhetnénk nagyobbat. Az amerikai költészet helye a Parnasszuson jól körvonalazható.

Stanley Kunitzot halálakor, 2006-ban Amerikában a legkiválóbb, legkiforrottabb és legmeghatározóbb költőjének ismerte el a versolvasóknak zöme. 1959-ben alig talált kiadót a harmadik verseskötetének, ám a végre, a Little Brown kiadó által gondozott kötetért megkapta a költői Pulitzer díjat. Költői pályáját díjak és elismerések jellemezték utána. A klasszikus jambikus pentameterben alkotó költő akkortájt váltott formát és a rövidebb verssorai ritmusát a lélegzethez és az ösztön-

höz igazította. A Veszekedés is egy ilyen egy szuszra kimondott összetett mondattal kezdődik, amelyik a szóváltás indulatát kizárólag a szerkezetében loholó ritmusra bízta. Amúgy csendes szemrevétel, alig hallható nyugalom. A minden nap egy kicsit meghaló ember nyugalma ez, a saját természetétől és az élethez ádáz ragaszkodástól eltekerő emberé. Indulata e beletörődés ellen fakad fel. „Ha sírhatnék, sírnék most,/ de már túl öreg vagyok,/ hogy bárki gyereke legyek.” Itt dőbben rá arra az igazságra, ami a legtöbb költő életében megfogalmazódik. Arra, hogy az étellel veszekedni a halál ellen hiábavaló. Szilágyi Domokos ezt úgy mondta, hogy „...nem szabad szövetkeznünk, halál ellen, halállal.” Kunitz nem ajánl megoldást, nem háborog. Csendes kérdésében a válasz mély értelme bujkál. Az, hogy az élet, a szeretet sziszegésének szerves része az a kegyetlen, rendetlen láng: a halál. Az, hogy kivel veszekedhetne, ha nem azzal?

Kunitz utolsó kötete, az esszék és beszélgetések válogatás, aminek a címe Vad fonat. Utalás ez a cím az először 1984-ben publikált versére: a Szeptember kígyóira, ami a költő nem hivatalos ars poeticája és legismertebb verse.

Kunitz élete végéig a változásokkal küszködött. A világirodalom gazdagodott költészetével úgy, hogy Blake nem forgolódik a sírjában. Mindez, persze, előítéletek nélkül...

Jánosi András

KI VISZI ÁT A SZERELMET

Létem ha végleg lemerült
ki imád tücsök-hegedűt?
Lángot ki lehel deres ágra?
Ki feszül föl a szivárványra?
Lágy hantu mezővé a szikla-
csípőket ki öleli sírva?
Ki becéz falban megeredt
hajakat, verőereket?
S dúlt hiteknek kicsoda állít
káromkodásból katedrálist?
Létem ha végleg lemerült,
ki rettentí a keselyűt!
S ki viszi át fogában tartva
a Szerelmet a túlsó partra!

Csordultig telt szívű

Ki tudja megélni ekkora intenzitással az életet, ha nem egy csordultig telt szívű, szerelmes ember?

A vers érzelmi lüktetése mindjárt az első sorokban magával ragadja az olvasót. A lét végleges lemerülésének kérdése visszatérő gondolata egy emberi életnek s számtalan okot tudunk felsorolni különböző élethelyzetekben, amiért fájlaljuk erőnk lankadását, életünk elmúlását. Ebben a költeményben Nagy László megmutatja, mekkora életerővel, dinamizmussal rendelkezik egy szerelmes ember. Egyidőben fejezi ki a gyöngédséget az olyan igékkel, mint: lehel, ölel, becéz, valamint az életszeretettel telt ember megsokszorozódott erejét, melyet az érzelmek túlfűtöttsége eredményez: fölfeszül, katedrálist állít, keselyűt rettent.

Az első és utolsó két sor gyönyörű keretet ad a teljes mondanivalónak. A lét lemerülésének szomorúsága, valamint a szerelem képletes megmentése úgy kapcsolódnak egymáshoz, hogy közben átéljük a lét apró, de annál intenzívebb pozitív érzéseit. S játszi könnyedséggel teszi a költő önmagától függővé a szerelem megmentését. Egy pillanatra sem merül föl bennünk, hogy esetleg más is átviheti a szerelmet a túlsó partra, hiszen ez annyira szubjektíven megélt szerelem, melyet mindenki csak egyénileg élhet meg. Elolvassuk, memorizáljuk, előadjuk a verset,

de valójában csak az érzelmi telítettségét tudjuk magunkévá érezni – hisz jól tudjuk, nem lehet csak részben, valamennyire szerelmesnek lenni, hanem csakis teljes intenzitással –, s ezt ki-ki a saját maga módján érzi és juttatja kifejezésre.

Csupán pár rövid sorból áll a költemény, mégis teljes egészében magával ragad a hangulata. Együtt tudjuk sajnálni a költővel a saját létünk lemerülését, s ugyanúgy a szerelmet is, melyről mindannyian úgy érezzük, csak mi magunk vihetjük át fogunkban tartva a túlsó partra.

Tolokán Király Katalin

BÖZÖDI GYÖRGY

OTTHON ÍGY SZOKTAM SZÓLNI

Jó Teremtőm, tudod-e, hogy itt vannak a kövek,
itt vannak a füvek, erdők, egy külön kis világ
egészen itt van a hegyek karimája között?
Tudod-e, hogy itt még nem volt az özönvíz óta
új olajág, mely a békét hirdette volna, tudod-e,
hogy emberi láva ég, tüzel mindenütt körülötte?
Tudod-e, vagy csak megfedkezted róla, hogy itt is
úgy énekelnek egész nap a madarak, mint a földnek
többi sok részén, s téged dicsérnek?
Tudod-e, hogy a rigó tele-szájjal kiáltja a reggelt,
s a csalogány a hold útját kíséri zenével?
Tudod-e, hogy a patakok is oly szépek itt, hogy
párjukat keresni kellene akárhol, s hangjuk
milyen erdei vad szimfóniát játszik?
Tudod-e, hogy itt a virágok tarkábbak, mint
máshol a lélek, a földnek, fának, bogárnak is
szava van és beszél és sír és kacag, ám de hogyan
hallanák hangját, ha innen a segélykiáltás sem
hallatszik messze?
Tudod-e, hogy itt is emberek élnek,

kik annyit dolgoznak, hogy a lelkük szakad meg belé,
életük örökös kínlódás, s fájdalmak sortüze
oltja ki mécsük? Tudod-e, hogy tehozzád fordulnak,
tőled várják sorsuk jobbra fordulását?
Jó Teremtőm, tudsz-e valamit róluk?

Külön kis világ?

Mit tehet egy alkotó, a szavak embere (nevezzük most különlegesen így a költőt, ugyanis a történész, a szociográfus Böződi éppen a tények embere volt – élete végéig érezte ennek hátrányait a hatalom részéről) népéért, amikor fegyvert fogni, az igazat bátran kimondani már nem lehet, nem engedik? A minden embereken felüli hatalomhoz, a Teremtőhöz apellál székeleyeiért. Kezdetben a „külön kis világ” megfogalmazás nem sejteti, pontosan miért is hívja fel erre a figyelmet – azét, aki úgymond mindent tud. De már a harmadik mondata (Tudod-e, vagy csak megféleldeztél róla...) megteremti azt az alapot, amelyről ha nem is kérni, de kérdezni (és azzal számon kérni) lehet, mert éppen Őt dicsérik a madarak... Balassi istenes verseiből ismert alapállás köszön vissza: érvel igaza mellett.

Böződi verse nem úgy vallásos vers, mint általában e műfajt ismerjük. Sőt, talán nehéz is lenne a klasszikus értelemben vett vallásos versek műfajába beskatulyázni. A cím azt sejteti, a szerző valahányszor falujában járt, mindannyiszor Istenhez fordult, közbenjáróként a böződiekért, mindannyiukért, akik e vidéken éltek. Volt is valamely oka erre: két évig a kolozsvári teológián tanult, az imádság, esedezés nem lehetett lelkétől távoli.

Am ha az ekkorra (a *Székely bánja* szociográfiai írást 1938-ban adták ki Kolozsváron) társadalomkutatóként, történészként nevet szerző Böződinek csak az maradt, hogy a teremtőhöz forduljon, nagyon borúsna láthatta a jövőt. Mai napig neki van igaza – és talán a Teremtőnek, aki bár mindent tud, mégsem engedi nekünk is tudnunk előre. Vállalnák-e a mai nemzedékek vajon azt a sok kint és a hazugság által kisebbségi létbe szorítottság megaláztatásait, amit nagyszüleink sem láthattak előre? Erről ezt olvashatjuk a versben: „annyit dolgoznak, hogy a lelkük szakad meg belé, életük örökös kínlódás, s fájdalmak sortüze oltja ki mécsük”. Kegyetlen igazság, mindehhez napjainkra az elmúlt két évtized politizálásából való kiábrándulás, a minket képviselők összességében vett érdektelensége és a kilátástalanság, elszegényedés társul. Akkor még lehetett verset írni a helyzetről – ma már nem érdemes.

A költő Böződi nem magának kér a Teremtőtől, ő nem, ő annál jobban szerette ezt a bajlított székeleyeséget, minthogy megféleldezhett volna az égbe kiáltó, mindennapjaikat felőrlő, örömeiket megrágó igazságtalanságokról, a szemükbe hazu-

dott ígéretekről, az arcukba üvöltött szidalmakról. Különben éppen azért tartották (még fiatalabb kora irodalomkritikusai is; Kicsi hajó című novellája tankönyvekben is helyet kapott) nagynak, mert meg tudta a közember szintjén is fogalmazni, mivel kísérti meg egy idegen hatalom által ezt a fogyatkozó székelységet a fennvaló. Ha gondol ránk.

Történész és prózáíró sosem fogalmazhat ilyen lírai finomsággal – és mégis milyen egyszerű Böződi szöfűzése! Bizonyára a mondatritmus miatt választotta a különben több kortársa által (pl. Olosz Lajos, Bartalis János) művelt versformát ez alkalommal, hiszen imaszerű szöveg rímben, mértékben túlságosan megmódoltnak tűnhet. Mennyi egyszerű szépsége van annak a helynek, amelyet a címben otthonnak nevez, és a szerző nevét ismerők persze tudják: Jakab Györgyként látta meg a napvilágot 1913. március 9-én, szülőfaluja nevét vette fel később (1989. november 25-én hunyt el Budapesten, szülőfaluja temetőjében nyugszik).

Böződi esetében (aglegényéletet élt) semmi esetre sem marosvásárhelyi otthonára, inkább szülőfalujára gondolok a verscím kapcsán. Amint annyi más versében (Fény és árnyék címmel a Kriterion Könyvkiadó Bukarestben, 1979-ben jelentette meg verskötetét), ebben is tollhegyre kerülnek azok a (a szerző számára egyedi) jellemzők, amelyekből a szülőfalut mint apró(bb) mozaikkockákból össze lehetne rakni: hegyek karimája, fák, virágok, bogarak, madarak, patakok, ám ez esetben csak a rájuk való utalás szintjén, nem bő részletezéssel.

Olyan sorai vannak ennek a versnek, amelyek bármely böződi, vagy éppen szomszéd falusi, a szülőfalumban, Gagyban élő idősebb ember szájából elhangozhat akár most is. Most még inkább, mint eddig... Vagy bármely erdélyi magyar ember szájából. Olyan emberéből, aki ismeri a múlt és jelen valóságát, aki békére vágyik, mert az örökös kínlódást megelégette, és már csak a teremtőjében hisz, hogy elhozza számára az emberhez méltó életet is.

Az utolsó sorban a naivnak ható kérdés („Jó Teremtőm, tudsz-e valamit róluk?”) tulajdonképpen enyhe hangú számonkérés, talán jó szándékú figyelmeztetésnek is lehet nevezni akár: figyelj már rájuk, ránk, te Isten, és tedd jóvá, hogy olyan sanyarú életet rendeltél sorsul!

Ha a szöveg elolvasása után nézzük a vers címét, akár halkán magunkban mondott monológként is felfogható Böződi alkotása. Amit régóta mondanak, mondunk, abban reménykedve, hogy egyszer majd az is meghallja, aki mintha semmit sem tudna rólunk, mert „itt is emberek élnek”, és „az özönvíz óta” nem volt itt még béke...

Leccsupaszított, ezért erős érzelmi töltetet hordozó mondatai bizonyára helyet kapnának azon a nagy falon, amelyre a magyarul írt legszebb gondolatokat, legigazabb mondatokat írják – ha lenne már ilyen hely.

P. Buzogány Árpád

APOKRIF

1

Mert elhagyatnak akkor mindenek.

Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.
A levegőben menekvő madárhad.
És látni fogjuk a kelő napot,
mint tébolyult pupilla néma és
mint figyelő vadállat, oly nyugodt.

De virrasztván a számkivettetésben,
mert nem alhatom akkor éjszaka,
hányódom én, mint ezer levelével,
és szólok én, mint éjidőn a fa:

Ismeritek az évek vonulását,
az évekét a gyűrött földeken?
És értitek a mulandóság ráncát,
ismeritek törődött kézfejem?
És tudjátok nevét az árvaságnak?
És tudjátok, miféle fájdalom
tapossa itt az örökös sötétet
hasadt patákon, hártyás lábakon?
Az éjszakát, a hideget, a gödröt,
a rézsut forduló fegyencfejet,
ismeritek a dermedt vályukat,
a mélyvilági kint ismeritek?

Feljött a nap. Vesszőnyi fák sötéten
a haragos ég infravörösében.

Így indulok Szemközt a pusztulással
egy ember lépked hangtalan.

Nincs semmije, árnyéka van.
Meg botja van. Meg rabruhája van.

2

Ezért tanultam járni! Ezekért
a kései, keserü léptekért.

S majd este lesz, és rámkövíl sarával
az éjszaka, s én húnyt pillák alatt
őrzöm tovább e vonulást, e lázas
fácskákat s ágacskáikat,
Levelenként a forró, kicsi erdőt.
Valamikor a paradicsom állt itt.
Félálomban újuló fájdalom:
hallani óriási fáit!

Haza akartam, hazajutni végül,
ahogy megjött ő is a Bibliában.
Irtóztató árnyam az udvaron.
Törődött csönd, öreg szülők a házban.
S már jönnek is, már hívnak is, szegények
már sírnak is, ölelnek botladozva.
Visszafogad az ősi rend.
Kikönyöklök a szeles csillagokra –

Csak most az egyszer szólhatnék veled,
kit úgy szerettem. Év az évre,
de nem lankadtam mondani,
mit kisgyerek sír deszkarésbe,
a már-már elfuló reményt,
hogy megjövök és megtalállak.
Torkomban lüktet közeled.
Riadt vagyok, mint egy vadállat.

Szavaidat, az emberi beszédet
én nem beszélem. Élnek madarak,
kik szívszakadva menekülnek mostan
az ég alatt, a tüzes ég alatt.

Izzó mezőbe tűzdelt árva lécek,
és mozdulatlan égő ketrecek.

Nem értem én az emberi beszédet,
és nem beszélem a te nyelvedet.
Hazátlanabb az én szavam a szónál!
Nincs is szavam.

Iszonyu terhe
omlik alá a levegőn,
hangokat ad egy torony teste.

Sehol se vagy. Mily üres a világ.
Egy kerti szék, egy kinnfeledt nyugágy.
Éles kövek közt árnyékom csörömpöl.
Fáradt vagyok. Kimeredek a földből.

3

Látja Isten, hogy állok a napon.
Látja árnyam kövön és kerítésen.
Lélekzet nélkül látja állani
árnyékomat a levegőtlen présben.

Akkorra én már mint a kő vagyok;
halott redő, ezer rovátka rajza,
egy jó tenyérynyi törmelék
akkorra már a teremtmények arca.

És könny helyett az arcokon a ráncok,
csorog alá, csorog az üres árok.

Vég, szó, kegyelem

Van vers, ami elől nem lehet kitérni. Nem lehet elsomfordálni mellette szemellenzősen, mint aki nem lát, nem hall. Nem lehet nagy ívben kikerülni, hogy ne legyen ütközés, érintettség, vagy éppen lelkifurdalás amiatt, hogy mindez megtörténhetett egy versben, egy költővel, a világgal, amíg mi aludtuk az igazak, vagy éppen az igaztalanok álmát.

Van vers, amit nem lehet elhallgatni és elhallgattatni: a becsukott könyvből is kisikolt. Vers, amit tudomásul kell venni. Ilyen az Apokrif*, ez a „hivatalosan szentnek nem mondott” versirat.

Tudomásul kell venni azt is, amit Pilinszky János már az első sorban kijelent: hogy elhagyatnak akkor mindenek. És azt is, amivel folytatja: hogy külön kerül minden, ami addig együtt volt. De honnan a költőben a bátorság mindezt ítéletként kijelenteni, már-már líra feletti száraz hangon...? És mik a mindenek, amik elhagyatnak? És mikor? És ki veszi le mindenekről oltalmazó kezét, hogy ettől még a felkelő Nap is megtébolyodik?

Az ember azt gondolná: a költő nagy titkokat tud, azokat rejti az Apokrifbe. De Pilinszky János nem nagy titkok tudója, még csak nem is próféta. Egy ember ő, aki versben virrasztott, mert tudta: eljön a végítélet éjszakája, amikor talpon kell lenni, indulni kell. Az emberért és világáért felelősséget érző költő pedig mindig egy lépéssel előbbre jár másoknál. Megszólította hát őt, és közel hívta a legsötétebb éjszaka, hogy megmutassa mindazt, ami volt, van és jönni fog. A költő azt látta, ami reményvesztetten is reményteljes: az apokalipszist, a végítéletet, ami felelősségre ébresztheti az embert az utolsó pillanatban. Látta azt, ami fölkelheti az emberben a viszolygást a botrányos tettek, háborúk, igazságtalanságok, szeretetlenség iránt, amiben isteni teremtettségünknek már nincs méltósága. És látni akarta azt, aki az ember ébredésére oly régóta vár. Látni akarta az Istent. De nem láthatta, mert akkorra már elhagyattak mindenek Isten által.

Azon az átvirrasztott, idő feletti éjszakán, s az azt követő végórákban, a költő volt az egyetlen vezeklő. Egyéni és kollektív bűnök súlya alatt, azokat helyettünk is felvállalva indult, szemközt a pusztulással. Nem követte ezer, bűnét ugyancsak felvállaló és megbánó árnyék, nem volt társa, csak botja és rabruhája a bűnhődésben. De volt célja: hazajutni végül. Haza, az ősi rendbe, ahol még minden egybe tart, minden és mindenki a helyén van: az öreg szülők a házban, a szeles csillagok az égen. A gyermeki bizalom, a tiszta és naiv hit világa, otthona ez. Az oltalomé, aminek könyöklő nyugalmát semmibe szórták az isteni rendből kikökönt évek. A rendetlenség pedig elfedi a nyilvánvaló dolgok arcát: a jó, a nemes tettek értelmét, a tiszta beszéd erejét. Nem csoda hát, ha már Isten sem érti az ember szavát. Akkor sem, ha érte kiált. Mert nincsenek szavak az elmondhatatlanra, a megmagyarázhatatlan tettek, történésekre, melyek megásták már a világ sírját.

Elhagyattak hát mindenek: Isten az ember által, ember az Isten által. Üres a világ, s a végzenében az ember árnyéka csörömpöl. A költőé, aki úgy tesz tanúságot minderről, hogy tudja: az ítélet után minden, mi élt, kövé, majd törmelékké válik. Az ő arca is.

Pilinszky János versben virrasztó éberséggel figyelte világunk folyását. Látta, mire képes az ember a rossz oldalán, és anélkül, hogy megítélte volna az emberiség tetteit, tanúságot tett arról, hogy mindenki felelős mindenért és mindenkiért. Az íté-

let valósága sem szól másról, minthogy Isten – az ember által elhagyatott – kihátrál a szeretet nélküli világból. Ettől kerül külön minden, ami addig egyben volt. Nem Isten ítél, hanem a tetteink ítélnek meg minket következményeikkel, a nyomukban kigyulladó pokoltüzekkel.

Azt hihetnénk: az Apokrif úgy pusztítja el a világot, és benne önmagát, hogy nem ad feloldást reménytelen helyzetünkre. Ám aki Pilinszky János életművét ismeri, az tudja: az ő legutolsó szava mindig a kegyelem. Még ha az Apokrif nem is tartalmazza ezt a szót, érdemes a reménylett kegyelem után kutatni a versben. Megtaláljuk. Valahol ott, ahol: „Látja Isten, hogy...”

*Apokrif = a görög eredetű szó jelentése: rejtett. Az apokrifek olyan zsidó és keresztény iratok, melyek szent iratként kerültek ugyan a nyilvánosság elé, de ma már nem szerepelnek a Bibliában.

Fábián Kornélia